

Voortgangverslag over de uitvoering
van het “Masterplan voor trekvisserij in
het stroomgebied van de Maas” voor de
periode 2011-2020

Inleiding

De Maas wordt enerzijds gekenmerkt door het natuurlijke uitzicht en de hoge ecologische waarde van veel van de trajecten en zijrivieren, maar anderzijds ook door de talrijke kunstwerken (sluizen, stuwen of omleggingen, waterkrachtcentrales ...) waardoor duidelijk zichtbaar is dat het toch gaat om een sterk door de mens beïnvloede rivier.

Over de hele loop van de Maas en sommige zijrivieren is de hydromorfologie aangetast. Om de Maas en sommige zijrivieren bevaarbaar te maken moesten belangrijke aanpassingen worden doorgevoerd van de bedding en de oevers en moesten stuwen en sluizen worden aangelegd om het waterpeil te handhaven en, in sommige gevallen, elektriciteit via waterkracht op te wekken.

De stuwen, sluizen en waterkrachtcentrales in het hydrografisch netwerk, kunnen de migratie van vissen bemoeilijken of belemmeren. Op basis van deze vaststelling heeft de Internationale Maascommissie beslist om dit thema vanaf 2011 op een gestructureerde manier te behandelen op internationaal niveau, in een ad hoc projectgroep belast met de opvolging van de uitvoering van het Masterplan gewijd aan de grote migratoren in het stroomgebied van de Maas, d.w.z. trekvissen waarvan de levenscyclus een trek van de zee naar zoetwater en van zoetwater naar de zee omvat.

De acties die in dit plan worden uitgevoerd kunnen in 6 categorieën worden ondergebracht:

- Herstel van de ecologische continuïteit voor de stroomopwaartse trek¹;
- Ontwikkeling van paai- en opgroeihabitats;
- Uitzetten van trekvissen²;
- Verbetering van de continuïteit en de efficiëntie van de stroomafwaartse trek³;
- Visserijmaatregelen;
- Internationale coördinatie van de maatregelen.

In dit document brengen we een samenvatting van de vastgestelde ontwikkelingen bij de uitvoering van deze verschillende acties in 2020.

Foto 1: De sluis van Lanaye (Wallonië) (Foto: IMC)

¹ Stroomopwaartse trek: migratie van een trekvis die stroomopwaarts trekt om te paaien.

² Uitzetting van vissen: de mens bevolkt de rivieren met vissen.

³ Stroomafwaartse trek: voor een trekvis, het stroomafwaarts trekken- van de bovenloop naar de benedenloop - met het oog op voortplanting of ontwikkeling.

Herstel van de ecologische continuïteit voor de stroomopwaartse trek

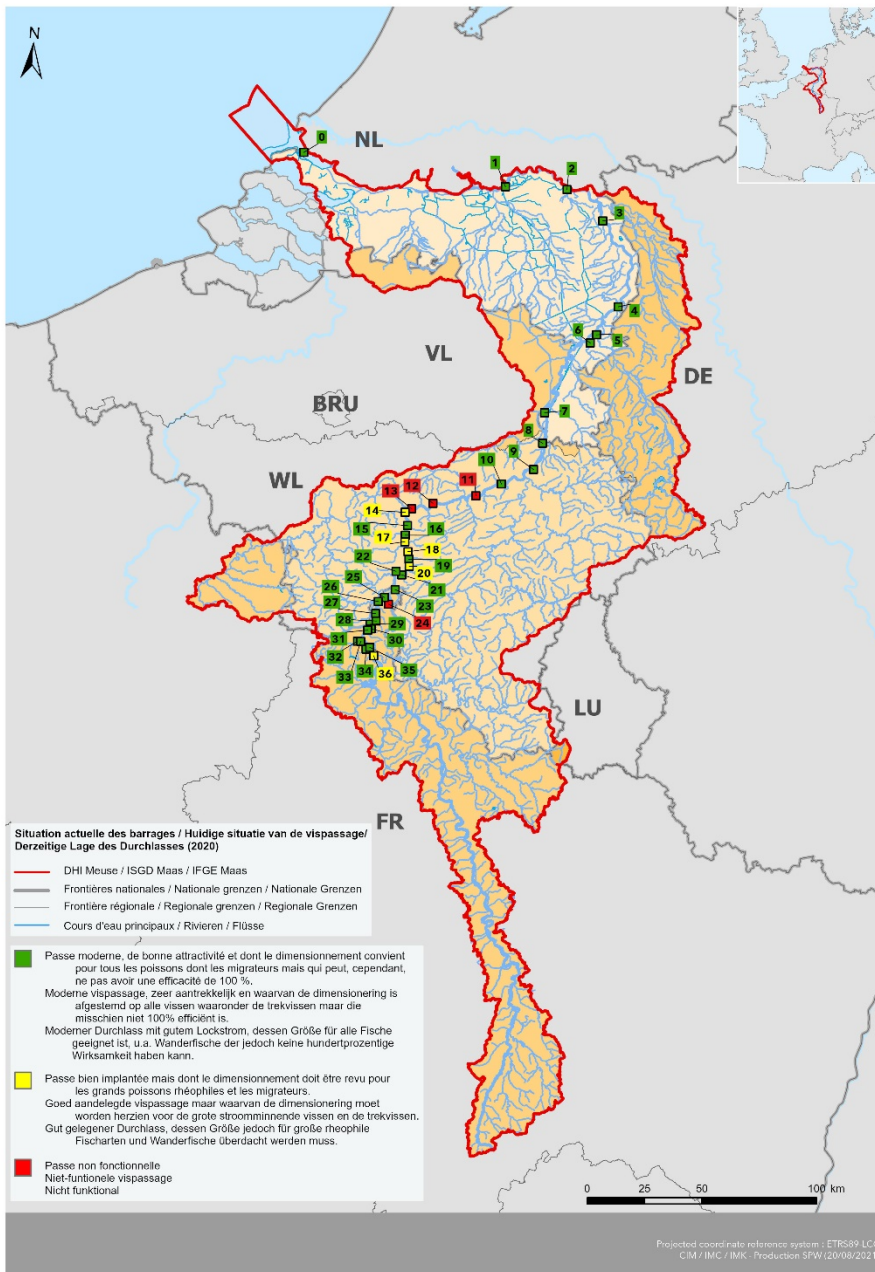
Sinds de opstelling van het Masterplan voor de trekvis van de IMC werden heel wat knelpunten in de hoofdstroom van de Maas passeerbaar gemaakt voor vissen. Zowel in Wallonië als in Frankrijk werden nieuwe functionele visdoorgangen aangelegd bij tal van stuwen en in Nederland werd, met de gedeeltelijke opening van de Haringvlietsluizen⁴ in 2019, de intrek van migrerende vissen vanuit zee verbeterd. In 2020 werd in Wallonië een nieuwe visdoorgang gebouwd ter hoogte van de stuw in Dinant. Er zijn ook nog studies aan de gang om in de komende jaren hetzelfde te doen bij de stuwen van Houx, Anseremme en Ampsin-Neuville. In Frankrijk kon men dankzij het project « Baméo » in 2020 de stuwen van Mézières, Romery, Dom-le-Ménil, Villers-devant-Mouzon, Alma, Stenay, Sasse-sur-Meuse, Sivry-sur-Meuse en Belleville uitrusten met nieuwe functionele visdoorgangen.

Op dit moment moeten wel nog enkele knelpunten worden weggewerkt om de trekvissen doorgang te verlenen van de monding van de Maas tot in Frankrijk. Er zijn immers nog steeds negen dammen die de vrije trek van vissen belemmeren (kaart 1).

Foto 2: De vistrap bij de waterkrachtcentrale in Roermond (Nederland) (Foto: Johan Coeck)

⁴ Het Haringvliet is een voormalige arm van de Noordzee in Zuid-Holland. Het ontvangt het water van het Hollands Diep, de naam die de Maas op dit punt heeft gekregen. Het wordt afgedamd door de Haringvlietdam, die het van de Noordzee scheidt.

Kaart 1: Huidige situatie van de dammen in het stroomgebied van de Maas die met visdoorgangen zijn uitgerust (2020).

Soortgelijke inspanningen worden ook gedaan op de zijrivieren van de Maas, waarvan sommige van groot ecologisch belang zijn.

Ontwikkeling van paai- en opgroeihabitats

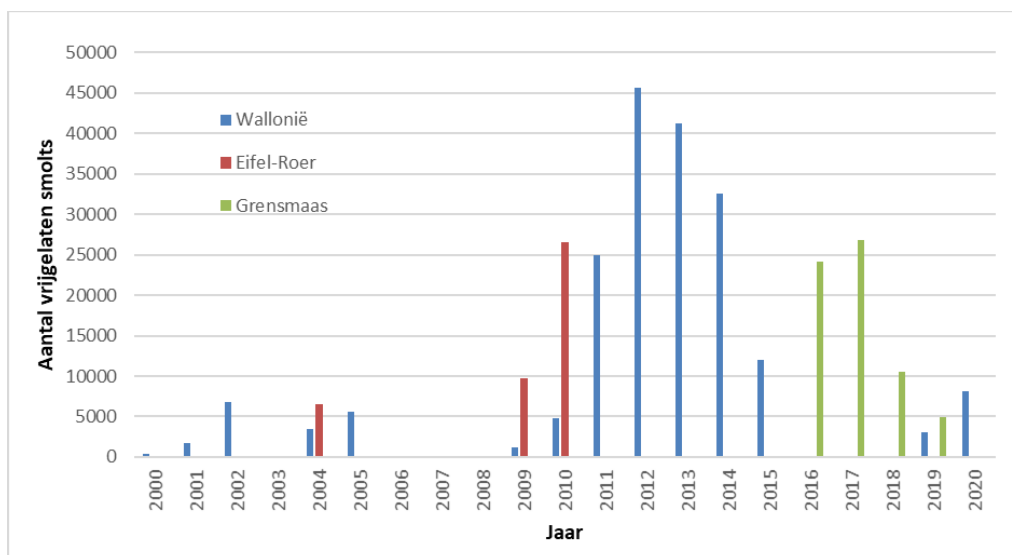
Het stroomgebied van de Maas telt een grote hoeveelheid paai- en opgroeihabitats voor de verschillende doelsoorten. In 2019 hebben het EPAMA⁵ en de Fédération des Ardennes pour la Pêche (Ardense Visfederatie) een aanvullende studie uitgevoerd naar de aanwezigheid van paai- en opgroeihabitats voor zalm in de zijrivieren van de Maas in Frankrijk. In een nabije toekomst zijn in Duitsland en in Vlaanderen verscheidene rivierherstelprojecten gepland om de habitat van onder meer zalmachtigen te verbeteren.

Uitzetten van trekvis

Een samenwerkingsprogramma tussen Nederland, Duitsland en Wallonië om terugkerende zalmen en zeeforellen naar de viskwekerij van Erezée (W) over te brengen werkt goed. Sinds 2010 is het aantal jonge zalmen dat is geproduceerd vertrekkende van deze kweekdieren en dat opnieuw in het stroomgebied van de Maas werd uitgezet sterk toegenomen (figuren 1 en 2).

In 2020 werden meer dan 700 000 juveniele zalmen in verschillende zijrivieren van de Maas uitgezet. In Wallonië werden 650 000 zalmen in verschillende levensstadia uitgezet (verschillende zijrivieren), in Duitsland meer dan 50 000 (stroomgebied van de Roer) en in Nederland ongeveer 25 000 (stroomgebied van de Geul).

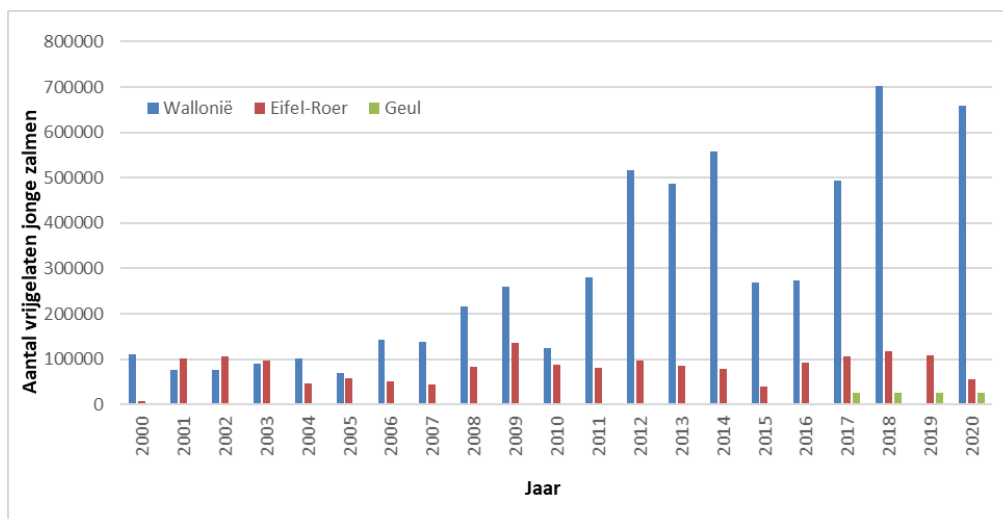
Om de groei van de populatie te ondersteunen, moeten de productie en het uitzetten van juveniele zalm in de komende jaren minstens op hetzelfde niveau worden gehandhaafd.

Figuur 1: Aantal smolts⁶ die sinds 2000 opnieuw in het stroomgebied van de Maas werden uitgezet.

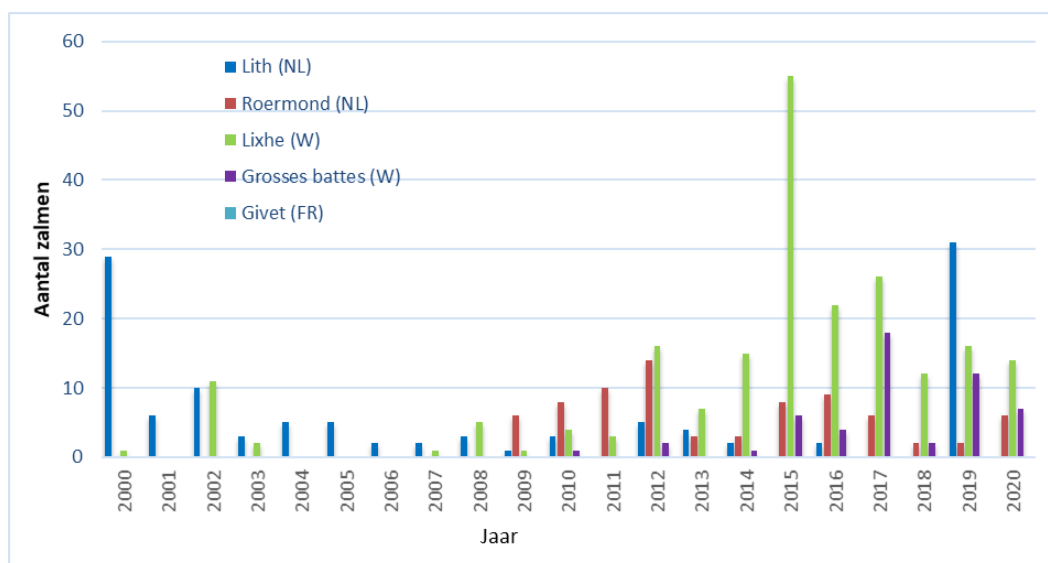
⁵ EPAMA: Etablissement Public pour l'Aménagement de la Meuse et de ses Affluents.

⁶ Smolt: jonge zalm die terugkeert naar zee.

Figuur 2: Aantal jonge zalmen⁷ die sinds 2000 opnieuw in het stroomgebied van de Maas werden uitgezet.

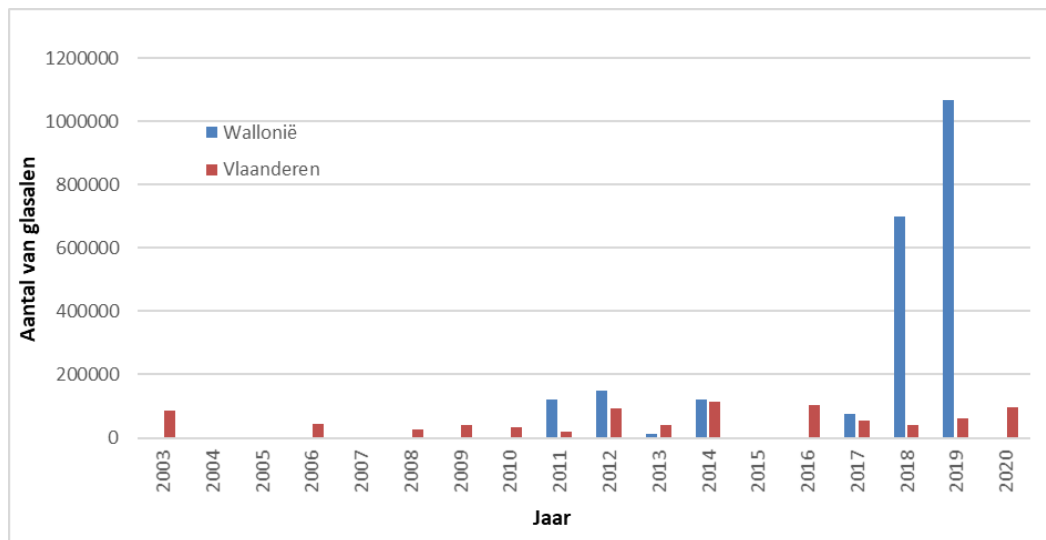
Deze visuitzetting, in combinatie met de inspanningen die werden gedaan om knelpunten voor de stroomopwaartse trek weg te nemen, heeft waarschijnlijk bijgedragen aan een toename van het aantal terugkerende zalmen in het stroomgebied van de Maas. Ook al blijft dit aantal (globaal genomen) vrij beperkt (figuur 3), merken we sinds een tiental jaren een stijgende trend in het aantal terugkerende adulte zalmen, een trend die de laatste jaren echter lijkt af te vlakken of zelfs licht lijkt te dalen.

Figuur 3: Aantal gevangen terugkerende zalmen bij de verschillende monitoringpunten van het stroomgebied van de Maas.

⁷ Jonge zalm: zalm van minder dan drie jaar die nog niet aan de stroomafwaartse trek is begonnen.

Soortgelijke pogingen werden ondernomen voor aal, een andere trekvis die aanwezig is in het stroomgebied van de Maas. De afgelopen jaren werden ettelijke honderdduizenden glasalen⁸ in de waterlopen van het stroomgebied van de Maas uitgezet (Figuur 4). Door de Covid-19 crisis, die het moeilijk maakte om de uitzetmaatregelen uit te voeren, is dit aantal helaas sterk gedaald in 2020 (211.000 glasalen in 2020 versus 1.200.000 glasalen in 2019).

Figuur 4: Aantal glasalen dat opnieuw werd uitgezet in het stroomgebied van de Maas sinds 2003.

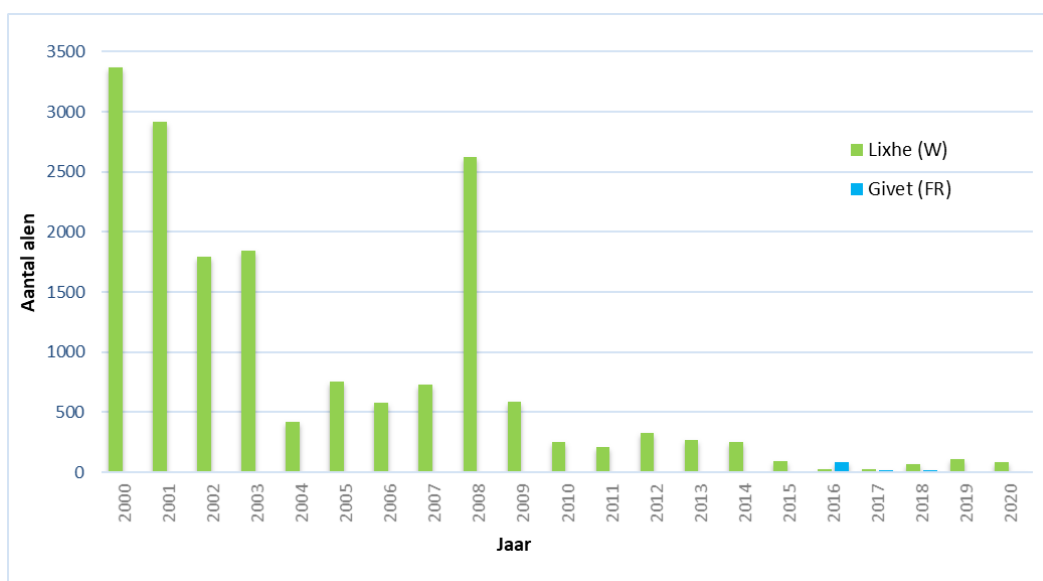
Foto 3: Stroomafwaarts trekkende zilveraal in de Maas, ter hoogte van Tihange (Wallonië) (foto: SPW)

⁸ Glasaal: een pootvis van de Europese paling.

Verbetering van de continuïteit en de efficiëntie van de stroomafwaartse trek

Studies die in de verschillende landen en gewesten in het stroomgebied van de Maas zijn uitgevoerd, wijzen op ernstige verstoringen van de stroomafwaartse trek van zowel schieraal als van smolts van zalm en zeeforel. De verstoring van de stroomafwaartse trek wordt door experts momenteel als één van de belangrijkste obstakels gezien voor een duurzaam herstel van de trekvispopulatie in het stroomgebied van de Maas stroomafwaarts van de Ourthe. Er worden momenteel verschillende acties ondernomen om de situatie te verbeteren, met name door de vissterfte van stroomafwaarts trekkende vissen te beperken bij de turbines van de waterkrachtcentrales.

Ondanks deze inspanningen blijft het aantal stroomopwaarts trekkende alen in het stroomgebied van de Maas nog steeds sterk afnemen (Figuur 5).

Figuur 5: Aantal stroomopwaarts trekkende alen die gevangen werden op verschillende meetpunten in het stroomgebied van de Maas.

Visserijmaatregelen

Tegenwoordig beschikken alle staten en gewesten van het stroomgebied van de Maas over een voldoende strenge wetgeving om de vangst van verschillende soorten trekvis te beperken of te voorkomen.

Internationale coördinatie van de maatregelen

De maatregelen die worden genomen in het kader van het "Masterplan Trekvis in de Maas" worden op internationaal niveau besproken in de projectgroep "ecologie" van de Internationale Maascommissie en aldus op internationaal niveau gecoördineerd. Er is ook een regelmatige uitwisseling met de visdeskundigen van de Internationale Commissie ter Bescherming van de Rijn (ICBR), die werken aan de uitvoering van het "Masterplan trekvis in de Rijn".